

Optegnelser om Spaniernes ophold i Danmark 1808

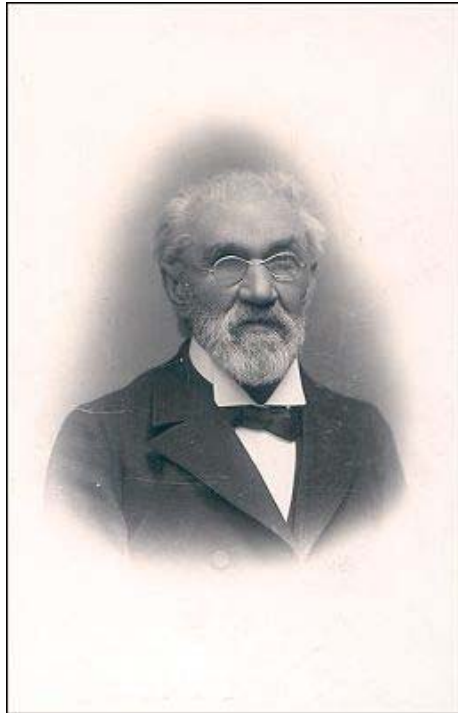
af Pastor Rudolph Panduro. Magleby

Dragon af regimentet Almuzza 1808

Optegnelser om Spaniernes ophold i Danmark 1808

af Pastor Rudolph Panduro. Magleby

Pastor
Pan-
duro,

- FORORD -

Min mor, Lise Krag, og jeg selv er meget taknemmelig for det store arbejde, som Sten Boye Poulsen har lagt i udgivelsen af denne bog.

Panduro-slægten i Danmark er i løbet af de første ca. 175 år vokset til en anseelig størrelse, og efterkommere af Isidoro Panduro er i dag også spredt ud over dele af den øvrige verden.

Vi synes, at bogen, der nu er blevet tilgængelig i en pæn og læselig udformning, fortjener at blive udbredt i Panduro-slægten og hos hvem den ellers måtte vække interesse, hvadenten det er den forkortede udgave om vor stamfader, spanieren Isidoro Panduros levnedsløb - eller det er den fuldstændige redegørelse - hvori der også berettes om de politiske begivenheder, som den gang omkring 1808 greb så afgørende ind i en menig spaniers liv.

Tag derfor mod bogen, som en af Isidoros Panduros sønner, præsten Rudolph Panduro - født 18.2. 1823, død 28.4. 1904 - har skrevet til sin faders minde en gang i slutningen af 1800-tallet.

Hans Rudolph Panduro skriver selv:

Jeg har ikke villet, at min faders minde skulle glemmes. Han var i sin ringe stilling som dog en mærkelig mand. Han havde set meget og gennemgået meget. Derfor har jeg givet denne livsskildring, så godt jeg formåede. Jeg var jo dog den eneste, der kunne gøre det.

Bliver den end ikke på grund af sin ufuldkommenhed bekendt for offentligheden, så vil denne saga dog kunne opbevares i min slægt for muligvis engang senere at blive udgivet.

Sønderborg, Februar 1986

Tine Jørgensen

Mindet om spaniernes ophold her i landet er endnu levende hos mange danske, og som den nulevende slægt ikke har megen erindring om disse sydboeres besøg her i det kolde Norden, er dog det historiske ved dette ophold ofte blevet bearbejdet også af danske forfattere.

Kantor H.P. Mumme i Odense har således i et skrift fra 1848 behandlet dette emne samt ledsaget sin bog med forskellige officielle breve og dagsbefalinger fra dansk, fransk og spansk side, som de mærkelige tildragelser på den tid gav anledning til. Ligeledes har professor Jacob Kornerup i Roskilde givet en interessant skildring af spaniernes edsnægtelse og det derved foranledigede oprør, der havde de spanske troppers afvæbning og tilfangetagelse på Sjælland til følge.

Da undertegnede forfatter har fået en væsentlig andel i disse begivenheders rækkevidde, idet han er søn af en af de i 1808 tilbageblevne spaniere, har han følt trang til i korte træk at nedskrive sin faders levned. Fremstillingen vil ganske vist blive megeet mangelfuld, fordi forfatteren ikke i tide har været betænkt på at samle oplysninger om det mange enkeltheder, og kilden, hvoraf der kunne øses, forlængst er forstummet.

Det er kun en menig soldats levnedsløb, som disse blade skal omfatte, men det kan måske have sin interesse at se, hvorledes de store begivenheder på verdens skueplads i hine krigeriske tider i århundredets begyndelse greb afgørende ind i den enkeltes liv.

Forinden jeg imidlertid går over til at tale om denne mands livsførelse, vil jeg forsøge at belyse de historiske forudsætninger, som var anledning til, at han, den menige soldat blev omplantet fra la Mancha og Andalusinens sletter til det kolde Norden.

Napoleons kæmpemæssige plan at ville bekæmpe England, ikke ved hjælp af sine sejerrige lelgioner, der ikke kunne gå over havet, men ved den såkaldte fastlandsspærring, der skulle udelukke engelske varer fra fastlandets markeder, var allerede efter freden i Amiens 1802 begyndt at spire frem i dette på kæmpemæssige planer så ærgerrige hoved.

Ved freden i Tilsit havde den franske kejser draget Rusland ind i sit net, idet Aleksander af Rusland lod sig blænde af Napoleons mægtige geni og syntes stemt for at ville tvedele verden mellem Frankrig og Rusland. Kejser Napoleon fæstede efter Tilsiterfreden sit øje på to punkter, den spanske halvø og Danmark. Han ville nu ved sin vældige magt drage disse to lande ind i sin interesse-sfære. Skønt man ikke dengang havde jernbaner, tog den franske kejser dog ikke i betænkning at forbinde Europas sydligste land med Danmark ved hjælp af sine troppemasser.

I Portugal var huset Braganza blevet fordrevet, og maskal Junot rykkede efter sin herres ordre ind for at besætte dette land. I Spanien havde Karl IV's yndling og mægtige minister Manuel Goday vakt stemningen imod sig, og her søgte Napoleon at vinde kongens hjerte for sine planer og fik ham til at sende 9.000 mand af spaniens bedste

tropper mod nord for at forøge den franske hær i kampen mod russerne.

Da imidlertid freden i Tilsit gjorde dette overflødig, blev de 9.000 spaniere, forstærket med 5.000, der stod i Etrurien, sendt til Danmark, for, som det hed, at tvinge Sverige til at opgive forbundet med England og støtte Danmark ved et indfald i Skåne. Med de spanske tropper skulle tillige forenes et hollandsk armékorps på 6.000 mand og fransk korps af ligende styrke, så at den hær, der skulde komme Danmark til hjælp, udgjorde et armé korps på 32.000 mand. Overbefalingen over hele denne hær blev givet Bernadotte, prins af Ponte Corvo, en af frankrigs berømteste marskaller.

Denne hær skulde angribe Sverige på samme tid, som den svenske hær faldt ind i Finland, idet man ville tvinge kong Gustav IV af Sverige til at opgive alliancen med England og formå dette land til at tiltræde fastlandsspærringen.

De spanske tropper dannede avantgarden af den forenede hær hør under Don Pedro Caro y Suerda, markis af Romana. Denne mand var født i Palma på Mallorca i året 1761 og hørte til en af øens fornemste familier. Hans fader var faldet i spidsen for sit regiment ved spaniernes angreb på Algier i året 1775.

Han tjente i begyndelsen ombord på flåden, og han drev i marinen til at blive orlogskaptajn. Under sine senere rejser opholdt han sig i München og Berlin og tilegnede sig stor færdighed i de levende sprog.

Romana var en helstøbt personlighed, der udmærkede sig ved sine sæders renhed og en fast karakter, og han var selvskreven til at blive sendt til Norden. Det spanske hjælpekorps dannede teten af Pontes armé, og en del af de spanske tropper blev indkvarteret i de østjyske byer. Ialt ca. 3.000 mand, lige op til Ålborg under anførsel af generalmajor Kindelan, en irer af fødsel, medens 4.000 blev ført til Fyn, og 2.000 mand under anførsel af den franske oberst Gaultier blev landsat på Langeland. Planen om at gå over Storebælt til Sjælland blev imidlertid forhindret på følgende måde:

Da Sverige havde modtaget Danmarks krigserklæring af 29. februar 1806, fremskyndede kong Gustaf afsendelsen fra Göteborg af en engelsk brig og korvet, der med stort besvær blev iset ud af Göteborgs havn til Storebælt. Disse skibe forhindrede de spanske troppers overførsel til Sjælland.

Den danske regering havde imidlertid endnu et linieskib tilbage, nemlig Prinds Christiaan Frederik, der ved at være stationeret i Norge ikke var blevet røvet af englænderne. Chefen for vort sidste danske linieskib, kaptajn Jessen, fik nu befaling til at rense bæltet, men nåede kun til Sjællands Odde, hvor han blev angrebet af to engelske orlogsmænd, "Stately" og "Nassan" og aldeles tilintetgjort. Under disse kampe faldt den bekendte løjtnant Willemoes, der havde udmærket sig i slaget på Københavns red, den 22. april 1801, så han var blevet præsenteret for den berømte admiral Nel-

son.

Bernadotte Prins Ponte Corvo havde på den tid, da englænderne spærrede bæltet, ophold i Frederiksberg i København for at forhandle med den danske regering. Han måtte nu over småøerne vende tilbage til sit hovedkvarter i Hamburg.

Imidlertid lykkedes det at føre 4.000 spanske tropper fra Svendborg over Langeland, Lolland og Falster til Sjælland. Denne hærafdeling bestod af regimenterne "Asturias" og "Guadalajara" og fik hovedkvarter i Roskilde, men de øvrige tropper blev fordelt mellem Holbæk og Køge. 3 bataljoner slog lejr i telte på Bidstrupgårds hovmark. Kommandoen over tropperne på Sjælland blev overdraget franskmanden Fririon, der boede på Palæet i Rolkilde. Bernadotte bestræbte sig for at vinde spanierne; og i sit hovedkvarter i Hamburg var han for altid omgivet af en æresvagt af spanske grenaderer.

Han var ligefrem i sin optræden både mod officerer og menige, talte spansk som en indfødt og blev på grund af sit udseende af mange antaget for en spanier. Hans bestræbelser for at vinde spaniernes hengivenhed blev imidlertid til intet på grund af de begivenheder, der var forgået i Spanien.

Ved oprøret i Asanjuan havde den spanske konge, Carlos IV, måttet frasige sig tronen til fordel for prinsen af Asturien, der blev udråbt til konge under navn af Ferdinand VII. Denne begivenhed fremkaldte Napoleons indblanding. Han indbød begge fyrsterne til en sammenkomst i Bayonne og fik her Carlos IV til at frasige sig spaniernes trone til fordel for sig.

Napoleon udnævnte sin broder, Josef, til konge i Spanien. En fransk hær skulle rykke over Pyrenæerne frem til Madrid for at sætte Josef på den spanske trone. Napoleon kunne nu sige ligesom Ludvig XIV: "Nu er der ingen Pyrenæer mere". Han havde fjernet over 14.000 af Spaniens bedste tropper, fået dem sendt mod Norden, og nu tænkte han, at når hovedstaden var besat, ville alt bøje sig for den mægtiges vilje, men således skulle det ikke gå.

Napoleon kunne beregne sine planer med matematisk nøjagtighed, men manglede øje for det dybeste i mennesket og kendte ikke nationalfølelse og patriotisme som eet folk bedste kraft. Spanierne rejste sig som een mand. Opflammet af præsteskabet og af kærlighed til den gamle kongestamme dannede der sig overalt i Spanien bander (guerillaer), der blev anført af patriotiske mænd som Paulfax, Ridring og Bluke, til trods for at Josef i sin proklamation til det spanske folk havde lovet at indføre den gamle Cortesforfatnings juntaer overalt i Asturien og Sevilla.

Fra disse juntaer udgik opråb til alle fædrelandets venner om at rejse sig imod de fremmedes herredømme og befri det truede fædreland. Opråbet fandt villige øren, og snart stod hele Spanien i lys lue imod kong Josef. Napoleon skulle lære det samme i Rusland og Tyskland, men i Spanien fik ham følelsen af, at man vel kan sejre i åbent slag, men tilsidst må ligge under, når en hel nation rejser sig som een mand.

Medens disse begivenheder foregik i Spanien, kom den officielle meddelelse om, at spanierne havde valgt Josef til konge, op til tropperne i Norden. I en dagsbefaling af 29. juni 1808 meddelte general Romana de ham undergivne tropper begivenheden om kong Josfs valg. Prinsen af Ponte Corvo meddelelse til den spanske overgeneral af 24. juni udtaler fordringen om, at de spanske tropper skulle edsfæstes til den nye konge.

Marquis Romana stillede sig dengang velvillig til bevægelsen i Andalusien, henvendte sig til den engelske øverstbefalende i Gibraltar, Dalrymple, med anmodning om at den engelske regering ville skaffe general Romana underretning om sagernes stilling i Spanien. Den engelske regerings bestræbelser gik ud på at bringe en sådan meddelelse til de spanske troppers kundskab i Danmark.

Omsider meldte der sig en engelsk jesuit, Robertson, der syntes at være vel skikket til dette hverv. I forening med den engelske kommissionær, Mackenzie, ville han forsøge af aflede kystvagtens opmærksomhed og snige sig frem til den spanske hærfører.

Det første forsøg mislykkedes imidlertid for Robertson på grund af kystvagtens påpasselighed, men omsider lykkedes det Mackenzie, der dengang opholdt sig på Helgoland, at tilvejebringe et pas for Robertson, der udgaves for en tysk skolelærer og udseende kun lidt lignede en englænder.

Således lykkedes det Robertson at nå frem til Romana, der boede på Hotel Postgården i Nyborg, og i en sildig natstunde fik han generalen i tale. Romana havde mistro til Robertson, hvem han anså for en fransk spion, men omsider lod han sig overbevise. Samtalen blev ført på latin, og marquisen, der erfarede sagernes virkelige stilling, skiftede fuldstændig mening, og kærligheden til det betrængte fædreland overvandt alle hans betænkeligheder.

For at gennemføre planen om de spanske troppers flugt fra Danmark gjorde Romana regning på, at 10.000 mand engelske tropper skulle understøtte hans foretagende. Der blev i den anledning indledt forhandlinger med den engelske regering, der straks afsendte de fornødne depecher til deres kommissionær, Mackenzie, der opholdt sig på Helgoland.

Mackenzie anså det imidlertid for sikrest selv at overbringe disse depecher istedet for at afsende dem, men han blev skuffet, da han ved sin ankomst til Göteborg erfarede, at Sir Moore allerede for tre dage siden havde inskibet sine tropper og var sejlet til England.

Skuffet i sin forventning om denne engelske hjælp, opgav Romana ingenlunde sin plan, men måtte rigtignok operere under meget vanskelige forhold, thi den 17. juli indtraf ordren fra Ponte Corvo, at spanierne skulle sværge kong Josef troskabseden.

Roman forsøgte vel at omgå denne befaling, men da Ponte Corvo fastholdt sin ordre, blev edsfæstelsen berammet til den 1. august. En del af tropperne, som var samlet i Odense, aflagde også eden, men adskillige af dem, nemlig regimenterne Princesa og almanza værgede

sig ved at aflægge eden og råbte: "Ned med franskmændene!", aftog den franske kokarde, kastede den til jorden og trampede på den. I Jylland fremkaldte edsaflæggelsen ingen vanskeligheder, idet samtlige tropper på halvøen aflagde eden efter deres chef, Kindelans, opfordring.

På Sjælland gjorde regimenterne Asturias og Guadalajara oprør. Størstedelen af tropperne på Sjælland var indkvarteret i Roskilde og på Bidstrupgårds hovmark. Da bekendtgørelsen om edsaflæggelsen blev meddelt tropperne af deres chef, franskmanden Fririon, gjorde begge regimenterne oprør, stormede frem i palæets gård og skød imod vinduerne, hvor general Fririon tillige med den franske stab og nogle danske officerer boede.

Den danske officer Frederik d'Origny, der talte spansk, kom til og søgte at tale de rasende soldater til rette. Tvende franske officerer ville ile ind i palæets gård for at forsvare deres chef, men den ene af dem, Marabail, blev gennemstukket af bajonetstik af rasende soldater, og en af spanierne gav ham nådesstødet med et kolbeslag. Den anden blev reddet af kaptajn d'Origny, der senere af Napoleon blev dekoreret for denne heltedåd.

Fririon og de franske officerer blev af de danske ført ind i domkirken ad en hemmelig gang, men da det blev opdaget af de spanske soldater, skød de gennem vinduerne og forsøgte at storme kongeporten. Angrebet ophørte dog snart, måske af ærefrygt for stedets hellighed. Danske troppene blev udsendt for at afvæbne spanierne, der fik ordre til at udlevere deres våben. Flere borgere i Roskilde bidrog til denne afvæbning ved at aflevere soldaternes våben, hvad flere af dem fandt sig i.

I København blev man ved begivenhederne i Roskilde i høj grad alarmeret, da man frygtede et angreb på hovedstaden. Frederik d. 6. gav ordre til, at de danske tropper i Frederiksborg og Køge skulle trækkes sammen til hovedstadens forsvar. Denne ordre blev imidlertid snart contremanderet, da det viste sig, at spanierne ikke havde en sådan hensigt. Den opblussende bevægelse hos spanierne lagde sig lige så hurtigt, som den var opstået. Afvæbningen fandt sted i Ringsted. 130 mand blev ført til citadellet i København. De andre oprørske tropper blev udleveret til franskmændene og ført videre over Fyn og Jylland til franske fæstninger, hvor de vansmægtede lige til 1814.

Da Romana havde erfaret de engelske troppers afrejse, havde han foreløbig opgivet sin plan om flugten, men hos de spanske officerer gærede det overalt. Når man kom sammen, talte man kun om det betrængte fædreland. Det kom derfor an på at få Romana til påny at optage sin plan og at få ham til at træde i forbindelse med chefen for den engelske flåde, som krydsede i Storebælt.

Det lykkedes Mackenzie ved en personlig henvendelse til den øverstbefalende for den engelske flåde i Østersøen, Sir James Saumarez, at formå denne til at afsende viceadmiral Sir Richard Keats med en del linieksibe, korvetter og brigger til Storebælt for at træde i forbindelse med Romana og de andre spanske officerer.

En spansk officer, Fabregues, var blevet afsendt med depecher til København. På tilbagevejen søgte han ud til Sjælland vestkyst, og fik der et par fiskere til at sætte ham over til Langeland. Da han var kommet et par mil fra kysten greb han en pistol og forlangte under trussel at blive ført ud til nærmeste engelske skib. En spansk tjener, som var med ham, var optaget af denne scene og passede ikke på sit gevær, der blev grebet af en af sømændene. Det ville uden tvivl have været ude med Fabregues, dersom han ikke ved et heldigt slag med sin sabel havde lammet sømandens arm, så han kom ombord på det engelske skib "Edgar", der var blevet bekendt i slaget på Københavns Red.

Ombord på skibet traf han sammen med en spansk søofficer, Don Rafael Lobo. Han havde været i London og var blevet sendt med depecher fra England til den engelske flåde. Disse breve gav oplysning om tilstandene i hjemlandet. Et brev fra Sir Richard Keats til Romana blev sendt til Nyborg. Det blev foreslået af den engelske admiral at vælge Hindsholm som udskibningssted for de spanske tropper. Dette forslag blev forkastet af Romana, der foretrak Langeland som udskibningssted.

I fjorden ved Nyborg lå to danske krigsskibe, briggen "Fama" under løjtnant Rasch og kutteren "Søormen" under løjtnant Rosenørn. Romana henvendte sig i en skrivelse til løjtnant Rasch med anmodning om, at han ville lade sine matroser bemane de forefundne transportsskibe, men han erklærede, at ethvert forsøg på at bringe skibene ud af havnen ville blive mødt med den største modstand fra hans side. Den engelske viceadmiral skrev til den danske kommandant i Nyborg, Gyldenkrone, at han til trods for krigen mellem Danmark og England ikke ville foretage sig noget fjendtligt skridt imod de danske, såfremt der ikke lagdes spaniernes udskibning nogen hindring i vejen, men at han i modsat fald ville bombardere Nyborg og bringe ødelæggelse over byens borgere.

Da løjtnant Rasch ikke ville adlyde kommandantskabets ordre, lod den engelske admiral nogle krigsskibe løbe ind i Nyborg Fjord. Samtidig rettede spanierne kanonerne mod Nyborg Slots volde, og fra batteriet på Holkenhavn mod de danske skibe. Englænderne tog transportskibene og gjorde dem sejlklaare for at føre dem til Slipshavn, hvorfra udskibningen til Langeland skulle finde sted. Romana var betænkt på at skaffe sig proviant og vandtønder hos borgerne og lod bekendtgøre, at alt, hvad der blev leveret, skulle blive betalt kontant.

En del spanske tropper var imidlertid ankommet til Nyborg. Kanonerne blev fornaglede af spanierne, og de rykkede ad vejen til Slipshavn for derfra at sætte over til Langeland. Kavaleriets heste kunne imidlertid ikke tages med ombord. Romana, som var en stor elsker af heste, gav befaling til, at de skulle slippes løs, da han ikke havde hjerte til at dræbe dem. Man så nu det forunderlige syn, at 5-600 andalusiske heste løb vrinskende om på marken, ordnede sig eskadrevis og angreb nyborgensernes græssende heste med forbenene, indtil de alle var dræbte. Derpå begyndte de spanske heste en indbyrdes kamp, så markerne var bedækkede af døde og lemlæstede heste. Romana gav da befaling til at dræbe dem, og nyborgenserne

drog ud med bøsser for at give dem nådesstødet.

Udskibningen fandt sted den 9. august, men nåede først Spodsbjerg den 13. på grund af modvind. Forinden vi følger de spanske tropper på deres videre flugt, vil vi endnu omtale et par episoder, der tildrog sig i Fredericia og Kertemindes omegn.

Regimentet Algarve, der havde ligges i kvarter i Horsens og Århus, fik af dets chef Antonio Costa befaling til at rykke mod syd til Fredericia for at iværksætte overgangen til Fyn. Franskmændene og de danske havde anet uråd, og da en del af regimentet nåede Fredericia, blev de omringet af franske og danske tropper. Costa spurgte nu regimentet, om det ville kæmpe til sidste mand og finde døden. Da svarede alle nej.

Antonio Costa trådte nu frem for den franske kommanderende officer Biaune og bad ham om at behandle de fangne spaniere godt, thi de havde altid opført sig som gode soldater. Derpå overgav han Biaune sin kårde, og denne omfavnede ham med anerkendende ord. Costa overgav børs og sit ur til sin tjener, trak en pistol frem og skød sig. Han blev begravet på den katolske kirkegård i Fredericia, og hans tropper blev afvæbnet.

Den anden begivenhed foregik ved Kerteminde, hvorom major Friboe under 10. august beretter. Han siger, at løjtnant Preuser om natten kl. 12 havde taget 4 husarer af regimentet Almanza til fange, desuden en spansk tjener og en spansk soldat, der lå med et brækket ben i en bondevogn. De var truffet ved Avnslev og ville formodentlig til Nyborg. Soldaten med det brækkede ben var Isidoro Panduro. Han blev i landet og vendte aldrig mere tilbage til Spanien.

Romana fik tropperne samlet i Nyborg og førte dem derfra til Svendborg, hvilket vakte opmærksomhed. Indskibningen til Langeland fandt imidlertid sted. Kun tropperne på Sjælland nåede ikke Halsskov, hvor de skulle forskanse sig, indtil engelske skibe kunne tage dem ombord. Regimenterne her blev krigsfanger og overgivet til franskmændene.

Ved Stengade Skov på østsiden af Langeland mødtes admiralen for den såkaldte baltiske flåde, James Saumarez, første gang med chefen for de spanske tropper, marquis Romana. De komplimenterede hinanden for den veludførte bedrift, der så heldigt havde krydset Napoleons politik.

Indskibningen havde fundet sted efter den aftalte plan. Mellemmanden mellem viceadmiral Keats i Storebælt og marquis Romana, løjtnant Zeichberg, var blevet arresteret i Kerteminde, men størsteparten af spanierne kunne nu, ombord på engelske skibe, have håb om at komme til at deltage i deres fædrelands frihedskamp.

Folk kunne både fra Fyn og Lolland se transportflåden op gennem Storebælt. Målet var foreløbig Göteborg, hvor en anden transportflåde var mødt for at tage tropperne ombord og føre dem over

Skagerak, gennem Kanalen, forbi Spanske Sø (Biscaya Bugten) til La Coruna og Santander, hvor udskibningen fandt sted i oktober måned.

Romana, helten i dette drama, var imidlertid på et englesk orlogsskib sejlet til London for at træffe aftale med regeringen om kampens førelse, når han kom hjem til sit fædreland. Generalen var i verdensbyen genstand for den største beundring og hyldest. Hvor han viste sig, var han genstand for ovationer, og de råbte hurra for ham. Han var med et ord englændernes fejrede helt, fordi han havde lagt et stort lod i vægtskålen til at knuse Napoleons magt.

Romana stødte til de landsatte og førte dem snart mod franskmændene. Spanierne fortsatte deres frihedskamp, og omsider lykkedes det Romana at forene sine tropper med de engelske linier ved Torres Vedras i Portugal. Han døde samme år, som det var lykkedes ham at opnå forening med de engelske tropper i 1811. Romana havde elsket sit fædreland og vist ved hele sin færd sandheden af det ord: "Sit fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette."

Den franske kejser og Zaren af Rusland mødtes på en ø i Njemen, ligesom på grænsen mellem to verdensrigter, og traf deres hemmelige aftale om benyttelsen af de endnu bestående sømagters flåder (Danmark, Norge, Sverige og Portugal) for at bibringe England, frihedens vugge, et dræbende stød, syntes alt at føje sig for den franske imperator. Men Tilsiterfreden i 1807 blev skæbnesvanger for Napoleon. De hemmelige artikler i Tilsit gik først ud over Danmark og kostede os flåden, medens Rusland tog løvens part og erobrede Friedland.

For Napoleon blev Spanien den valplads, der bibragte ham det første knæk og lærte folkene i Europa, at den store kejser ikke var uovervindelig overfor et enigt folk

Danmark mistede Norge ved freden i Kiel 1814. Rusland sluttede sig snart til Frankrigs fjender. Felttoget i Rusland gav det franske overherredømme banesåret. Alt dette var den udsæd, som freden i Tilsit bragte med sig. Napoleons magt begynte alt dengang at vakle. Nederlaget ved Waterloo gjorde ende Napoleons magt og det franske overherredømme i Europa.

Det Spanien Isodoro kom fra

En menig spaniers levnesløb

Det var en lillejuleaften 1809. Man kunne se en mand med fremmed præg om formiddagen begive sig fra apoteket i Kerteminde - apoteket var nemlig indrettet til lazaret - gennem Langgade ad den vej, der fører til herresædet Hverringe, som tilhørte stamhusbesidder Hans Rudolph Juel.

Vandringsmanden var en menig, spansk husar af regimentet Almanza; han var anbefalet til daværende kammerjunker Juel af major Friboe. Mandens navn var Isidoro Panduro, og hvordan det gik til, at han var blevet tilbage, da hans landsmænd var dragne bort, skal her fortælles. Der blev ved besøg på Hverringe knyttet et forhold, der for spanierens vedkommende skulle have store følger og velsignede virkninger; thi den herre, som Isidoro kom til at tjene, var fuldt ud en hædersmand.

Manden med det fremmede sydlandske udseende gik altså ad den vej, som fører til Hverringe, og nåede herresædet. Han var i civil dragt, men havde sin grønne uniform i en vadsæk. Spanieren så mager og udtæret ud, men han havde også ligget på lazaret siden 8. august 1808, dengang spanierne, under marquis Roamana, havde bemægtiget sig Nyborg. Det blev denne mands skæbne for livstid at

være henflyttet fra Malagas varme luft og Hesperiens lunde til det kolde Norden.

Isidoro Panduro var født i Alcaza de San Juan den 4. april 1788. Faderen hed Augustin Panduro, og moderens navn var: Anna Dorthea Xemiene.

Byen Alcazar har 7.500 indbyggere og høre til den ny Trovein Andel Real og den gamle Trovein la Mancha. Det var en meget gammel by, der stammer fra Ny Castilien og senere blev erobret af araberne. Alcazar hører til de spanske byer, der gør fordring på at være fødested for forfatteren af den komiske roman don Quijote. Der findes i Alcazar nogle fabrikker, der fremdstiller sæbe, salpeter o.a. Alcazar er midtpunktet i de store endeløse sletter som romanen har gjort mere berømt end historien.

Isidoros forældre døde tidligt, endog på samme dag. Han stod i en alder af 14 år på een gang fader- og moderløs. Isidoro havde endog en yngre broder Augustin på 10 år at sørge for. Et forsøg på at få sin ældre gifte søster Maria Immanuella til at tage sig af Augustin strandede med den erklæring, at det ville hendes mand aldrig tillade.

Isidoro var således henvist til sig selv og tillige til at forsørge broderen. Faderen havde været arbejder på salpeterfabrikken i Alcazar. Sønnen Isidoro havde fra sine tidligste år gået med til lettere arbejder, som en dreng kunne udføre. En onkel til Isidoro var ansat på fabrikken som tilsynshavende, og kunne som sådan på mange måder begunstige sin unge slægtning.

Isidoro fik et værelse i fabriksbygningen, hvor han og broderen boede. Han måtte sørge for den yngre, ganske som om han var hans moder. Augustin fulgte med til arbejdet, udrettede hvad han kunne og fik en lille ugeløn, når hans ældre broder modtog en større.

At der under sådanne omstændigheder måtte udvikle sig en ganske kærlighed mellem de to brødre er let at forstå. Nanvlig hang den yngre broder med hele sin sjæl ved Isidoro, der bar så stor omsorg for ham. Man besøgte vel af og til søsteren og onkelen, men et hjerteligt forhold kunne ikke udvikle sig.

Almueundervisningen, selv i købstæderne, stod på et meget lavt trin, som i de fleste katolske lande. Det var overladt ganske til det private tykke. Det var derfor ikke så underligt, at et forsøg på skolegang strandede. Da drengen Isidoro i en alder af 7 år kom i skole, og efter omtrent en uges skolegang modtog en vistnok fortjent revselse, erklærede han ved sin hjemkomst, at han aldrig mere ville sætte sin fod på det sted. Hans forældre tog denne erklæring til følge og udslettede al undervisning.

Det var først i den ældre alder og her i Danmark under sin tjeneste på Hverringe, at han lærte at læse, idet han deltog i den undervisning, som af en teologisk kandidat Bonnevig blev givet til kammerherre Juels sønner.

I boglig kunst drev han det aldrig vidt, men han havde dog lært så meget, at han kunne bibringe sine børn de første begyndelsesgrunde

i læsning. Livets skole havde lært ham at regne, og han kunne benytte den store og lille tabel. I hast kunne han regne ud i hovedet, hvad der tog tid at regne ud på tavle, en operation som altid fremkaldte hans spot.

Isidoros religiøse kundskaber var meget tarvelige; de indskrænkede sig til nogle legender om Jomfru Maria og hovedpunkter i vor tro. Læren om kirken er som bekendt hovedpunktet i den katolske dogmatik. I den henseende vedblev han hele sit liv, også da han var blevet protestant, at være kirkens tro søn. Han gik ofte til skrifte hos den katolske præst i Fredericia til trods for sin protestantisme.

Soldat i Spanien

Isidoro havde i 4 år arbejdet i den kongelig salpeterfabrik i Alcazar, hvor hans onkel var forstander. Hans forretning bestod mest i at forsyne en afdeling med vand, hvad der havde sat mærker i hans benbygning, så han altid var meget kalveknæet. Han havde tillige det hverv både at være fader og moder for Augustin og måtte sørge for drengens pleje, når han blev syg.

Imidlertid var der i Isodoros sjæl en længsel og higen efter at komme bort fra disse snævre og kvælende forhold, en længsel efter den store verden, hvor livet pulserede i stærke slag.

På den tid lignede hele Europa næsten en krigslejr, idet Napoleon, som førstekongen og fra 1804 de franskes kejser, satte verden i bevægelse og hævdede den franske nation til den første i verden. Soldaterstanden betragtedes som vejen til rigdom og ære. Det var ganske naturligt, at Isidoros tanke blev henledt på at lade sig hverve til soldat og på den måde komme bort fra fabrikken.

Vi er kommet til året 1805. Et år, som så meget krigerisk ud, idet en ny koalition havde dannet sig mod Frankrig. Spanien ville efter al sandsynlighed blive draget med i den franske politik. Ved freden i Basel 1795 havde nemlig spaniernes konge forpligtiget sig til en alliance med Frankrig under visse eventualiteter. Vel kom denne forpligtigelse først til udførelse i 1808, men det blev nødvendigt for Spanien i tide at sørge for krigsberedskab og i det øjemed at hverve tropper. Det var jo endnu ikke den almindelige værnepligts tid således som nu.

Turen kom også til Alcazar. Isidoro modtog de temmelig betydelige hvervepenge, og han blev i en alder af 17-18 år soldat. som garnisonssted fik Isidoro byen Malaga i det sydlige Spanien.

Her tilbragte han 2½ år og blev indrulleret i Almanza 3. husarregiment 2. kompagni, hvis kaptajn hed: don Augustin Mollau. Løjtnantens fader var italiener af fødsel, medens moderen var en spanierinde der som enke boede i nærheden af Barcelona.

På marchen gennem Spanien besøgte Don Augustin sin moder, og havde Isidoro med på denne udflugt. Moderen, som var en dame med spansk temperament, var meget bevæget ved afskeden. Hun bad Isidoro passe godt på sønnen, at han kunne vende tilbage til fæ-

drelandet. Den unge løjtnant vendte imidlertid aldrig tilbage, idet han blev dræbt i Odense ved et vådeskud af den danske løjtnant Bloch, en søn af den daværende biskop over Fyn. Man troede, at det skete med forsæt, men det lykkedes at overbevise spanierne om, at løjtnant Bloch ikke med vilje dræbte sin bedste ven.

Garnisonslivet i Malaga var ensformigt og kedeligt, kun afbrudt ved

Odense Å ved Åsum 1985

en enkelt udflugt til Granada, hvor Isidoro besøgte løvegården. Han omtalte, at der ved indgangen til justitspaladset stod to figurer, begge fremstillede næsen nøgne med den underskrift på understykkerne: "jeg vandt min trone, men tabte mine penge".

Isidoro blev under sit garnisonsliv indøbet i alle kavalleriets øvelser og afgav et stolt syn, når han sad til hest. Skilsmissen mellem de to brødre var meget bevæget. Augustin fulgte grædende eskadronen flere mil i løb, indtil synsranden fjernede Isidoro fra ham.

Nu gik rejsen mod nord gennem

Frankrig og Tyskland. Han fortæller, at den hest, han benyttede, holdt lige til Hamburg, men var et uroligt dyr, der ikke ville gå i række med de andre. Isidoro plejede at omtale denne hest som et dyr, der både bed og slog. Den ville sikkert have ført ham ind i slagets tummel med en største hensynsløshed og forbitrelse.

I Hamburg fik han omsider en anden hest, og de spanske tropper fik der prinsen af Ponte Corvo, der var chef for det forenede fransk-spanske hjælpekorps, at se. De spanske soldater antog prinsen for en spanier på grund af hans ejendommelige udseende, og fordi han talte spansk som en indfødt. Da regimentet Almanza nåede Fyn, blev det lagt i kvarter i Odense i det tidlige forår.

Imidlertid tildrog der sig forskellige begivenheder blandt spanierne, indtil marquis Romana fattede sin plan, at slippe bort fra Danmark ved englændernes hjælp og ombord på engelske skibe.

Apoteket i Kerteminde fungerede som lazaret

I august 1808 fik Isidoro ordre til, med en anden spansk rytter af hans regiment, at ledsage en fransk kommissær til Nyborg. Hans kom imidlertid kun til Åsum, en landsby, der ligger en halv mil fra Odense. På broen, der fører over åen, var der en stærk trængsel af tropper, som bevægede sig fremad. Da skete det, at en dansk officer kom forbi med en hest bunden bag i en bondevogn, mens Isidoro holdt stille med sin kammerats hest højre side. Idet vognen kørte forbi, slog hesten, som var bunden til vognen, ud. Slaget traf Isidoros venstre ben og knækkede det.

Man lagde ham i en vogn for at køre ham til Nyborg, der alt dengang

Langgade i Kerteminde i retning mod Hverringe

var i spaniernes besiddelse, men en halv mil fra Nyborg kom en dansk officer, Preuser, i spidsen for nogle dragoner, omringede vognen og tog Isidoro til fange.

Isidoro tilbragte nu tiden her fra august 1808 til lillejuleaften 1809. Imod slutningen af dette ophold gjorde han en udflugt til Odense for at tale med en spansk officer, som ville vende tilbage til fædrelandet. Isidoro bad, om han måtte deltage i hjemrejsen med ham. Officeren lovede det, men indfrieede aldrig det givne løfte. Han rejste uden at underrette Isidoro derom.

Efterladt på Fyn

Isidoro blev da alene tilbage i det fremmede land. Vi har set ham lillejuleaften begive sig ud til Hindsholm med vadsækken i hånden og få penge i lommen. Derimod havde han en anbefaling fra major Friboe til kammerherre H.R. Juel på Hverringe, som også antog sig den spanske soldat, da han blev udskrevet af lazaretet i Kerteminde.

Efter sit lange sygeleje stod Isidoro blottet for sit. Uden venner og uden kendskab til det folk og det land, som nu skulle blive hans andet fædreland.

Endog sproget var ham nægtet, thi det danske sprog var jo meget uligt og uensartet med det mål, han kaldte sit, og som han havde lært på Castiliens højslette. På Hverringe fandt dog den ensomme og forladte et hjemsted. På det gods skulle han blive indtil sin død.

Kammerherre Juel vidste ikke ret, hvad han skulle gøre ved denne spanier, men mente dog omsider at kunne bruge ham i stalden, da han var kavalerist og var vant til at behandle heste. Men spanieren, som endnu ikke kunne tale dansk og udtrykte sig på en, ofte fynboernes mening, komisk måde, blev snart en skive for folkenes vittigheder og spot.

Kammerherreinden fik sin mand overtalt til at tage Isidoro op på gården, fjerne ham fra stalden og dens omgivelser og anbringe ham i tjenerstuen for at benytte ham, når herskabet ville ride eller køre ud. Vor spanier opnåede derved at få en bedre omgang og en kærligere behandling, end samlivet med gårdens karle havde frembrudt.

Tiden gik imidlertid sin gang, og som bekendt under store hjem-søgelsler for landet. Der var stor pengemangel; og pengenes synkende værdi endte med en statsbankerot.

Der var Norges afståelse, spaniernes frihedskamp og endelige sejr over fremmedherredømmet. Alt dette kom til ham som fjerne dønninger, eller når hans herre berettede om det til sin kammertjener, hvad Isidoro var avanceret til under disse begebenheder.

Ægteskab

Året 1819 indgik Isidoro, med kammerherrens tilladelse og under hans garanti med hensyn til fremtidig forsørgelse, ægteskab med Marie Hansdatter. Hun var en fynsk gårdmandsdatter fra Odense og omegn. Hun tjente som sy- og vævepige på Hverringe, hvor hun, ved

sit venlige væsen og sin tro pligtopfyldelse, i høj grad vandt sin frues gunst.

Hun vandt også tjenerens hjerte. De blev ægteviede og fik et samliv på 40 år. Det var på den tid ikke til for en udlænding og katolik at få et ægteskab i stand. Isidoro måtte bestemme sig til et skridt, som kostede ham overvindelse, men også ryddede vanskeligheder bort, nemlig at forlade moderkirken og gå over til protestantismen.

Han kunne dog aldrig frigøre sig for det tag, pavekirken og dens præsteskab havde fået i ham. Han plejede til trods for, at han gik til Herrens bord i sognekirken, dog atter og atter at skrifte for den katolske præst i Fredericia. Denne var frisindet nok til at tage imod ham, skønt han hørte til de frafaldne. Han hængte altid ved sin gamle kirke, havde sit krucifix, sit mandonnabillede, som han kaldte sin "Mutter Marie", sit ave og sit paternoster (Fadervor).

Det var således ikke ifølge en religiøs overbevisning, at Isidoro sluttede sig til folkekirken, men af rent ydre grunde.

Han var i den henseende opportunist. Den ånd, som på den tid rådede i statskirken, nemlig rationalismens med dens kulde og ligegyldighed overfor den enkelte, skulle heller ikke bevirke, at præsten i folkekirken tog sig af den enkelte ved en sådan overgang af en simpel mand.

Hvad Isidoros hustru angik, da var hun fuldt ud en troende kvinde. Hendes tro var som den blodsottige kvindes i evangeliet. Der var en kraft ved denne tro, og når hun sad ved arnestedet om aftenen, omgivet af sine børn, og fortalte dem om Kristi liv og navnlig hans under, når hun sang vore folkeviser med sin klare og fuldtonende stemme, følte hendes børn, at moders røst havde en liflig klang, og kunne fremkalde det bedste, som rørte sig i barnehjertet.

Isidoro var altså kommet i havn. Ægteskabets havn. Som hele Europa var træt af denne megen krigstummel, som havde karakteriseret slutningen af forrige og begyndelsen af dette århundrede, således syntes han, hvis livstegning, jeg giver, også at være kommet til ro, omend en vandrelyst, der var ejendommelig, ikke tillod ham ret at være rolig.

Han fulgte om vinteren sin herre til København, hvor adelen i regelen samledes i nogle måneder. Herved kom Isidoro meget omkring, og da han tog sig godt ud i sit grønne liberi, var adræt og behændig, blev han ofte benyttet, når der, af andre adelige end hans herre blev givet middags- og aftenselskaber. Adelens damer kunne godt lide hans kvikke væsen, og holdt af at høre ham tale sin ejendommelige spansk-danske jargon.

Imidlertid fødte hans hustru ham det ene barn efter det andet. Ialt 4 sønner og 3 døtre. Tre børn mistede han i den yngre alder. Han klagede undertiden over, at børneflokken ikke var nået dusinet, skønt forsørgelsen af dem, han beholdt, undertiden kunne falde vanskelig nok.

Kontakt til Spanien

Fra Spanien havde han i disse mange år intet hørt. På Scheelenborg, der også lå på Hindsholm, tjente en anden spanier, der var bleven her i landet efter spaniernes flugt, som kammertjener hos baron Juel-Brockdorff. Han hed Spinoza, og han tænkte stadig på at vende tilbage til fædrelandet, og fristede Isidoro til at gøre turen med. Han kunne, mente han, jo altid senere vende tilbage til Norden.

At hustruen betragtede denne hendes mands landsmand med de lyvende øjne, Spinoza, som en fæl lokkedue, behøver ikke nogen forklaring; thi han ville jo, efter hendes opfattelse, berøve hende og børnene deres forsørger.

Spinoza satte omsider sin plan om tilbagerejsen i værk, idet han købte sig en hest og en vogn, læssede sine sager på vognen og således ville foretage hjemrejsen.

På vejen kom han forbi Hverringe, og gjorde endnu et forsøg på at få Isidoro med. Et forsøg, som dog ganske mislykkedes.

Hvad der blev af den bortrejste, er aldrig senere oplyst. Et løfte, han gav om at sende brev, blev aldrig indfriet.

Omsider indtraf et brev fra Spanien skrevet på fransk. Det var sendt fra Alczar de St. Juan, og besørgeet af Isidoros fire år yngre broder Augustin, fra hvem han var blevet skilt, da han blev soldat.

Brevet gjorde stor opsigt i hollænderhuset; således kaldtes den bolig, der var indrømmet Isidoro med familile. Brevet meldte om en tantes død. Hun havde ved testamentarisk bestemmelse indat Isidoro til eneste arving. Der spurgtes tillige om, hvad han ville, der skulle gøres.

Som svar herpå fik han affattet et skrivelse på fransk, hvori det udtaltes, at hvad der var af rede penge og værdipapirer ønskedes straks sendt gennem gesandtskabet og resten kunne sendes, når realisation af ejendommene havde fundet sted. Tanten ejede nemlig et sted i byen og tillige en landejendom udenfor på La Manchas stenede højslette. Den ved testamentet givne gave var så meget mærkeligere, som Isidoro ikke engang havde taget afsked med hende, da han forlod sin fødeby. Dog havde hun tænkt så kærligt på ham, der levede i det fjerne Norden.

På denne anvisning på forsendelsesmåden fulgte nu det svar, at testamentet tillige indeholdt den klausul, at Isidoro i hvert fald selv skulle komme at hente sin arv. Da han hverken kunne eller ville gøre dette, døde sagen hen. Ethvert forsøg, der senere blev gjort, var uden resultat. Der blev dog gjort store anstrengelser gennem den spanske chargés d'affaires for at blæse liv i denne forkludrede sag. Ingen oplysning om, hvor tingene var blevet af, kunne erholdes, og det hele endte i mørke.

Dagligliv på Hverringe

Livet gik under Isidoros forskellige beskæftigelser med at dyrke jorden ved huset og med hans pligter som kammertjener, sin rolige

gang. Forskellige rejser foretog han stadig med sin herre.

Hverringe var i de øvre etager bindingsværk, men i kælderen fandtes alentykke mure, som om man havde villet opføre en stærk fæstning, men manglet midler til at fuldende. Bygningen bestod af tre sammenbyggede fløje med en høj stentrappe foran midterfløjen. På den ene sidefløj var anbragt en klokke med så stærk en lyd, at dens kaldende røst kunne høres i Isidoros hjem, når hans herre udenfor de sædvanlige tider ønskede hans nærværelse. Han mente endog på klokkens klag at kunne høre, om der var noget i vejen, eller hvorledes stemningen var.

Når Isidoros herre skændte på ham, var han altid i slet humør; thi spanieren var ærekær og stolt. Der kunne da blive stille i hjemmet. Stilheden blev kun afbrudt af hans 'karuko', der udtrykte hans misstemning.

Da jeg engang spurgte ham, hvad det ord skulle betyde, svarede han, at det egentlig ikke havde nogen betydning i retning af en ed, og at der engang i Spanien var nedsat en komite for at afgøre spørgsmålet om det tilbørlige eller utilbørlige i at bruge dette ord. Komiteen, der bestod af præster og munke, kom til det resultat, at ordet ikke indholdt noget utilladeligt. Forklaringen er dog næppe rigtig, men brugen af 'karuko' var så almindelig, at ordet næppe kunne afskaffes, selv om det blev stemplet som synd.

Ved siden af sin tjenergerning havde Isidoro tillige noget jord. Ikke blot ved huset, men også en humlehave og en grøftevold, som han dyrkede med spaden i sine ledige timer. Denne gerning drev han med så stor flid, at det Kongelige Landhusholdningsselskab skænkede ham et sølvbæger for hans landboflid. Hele det jordareal, som han dyrkede, kunne vel andrage en tønne land.

Om han end forstod at dyrke marken med spaden, kunne han vist næppe have været i stand til, med sine forudsætninger, at drive en hel bondegård. Humle og andre produkter bragte den største indægt. Af erfaringens vej lærte han, hvorledes disse planter skulle behandles for at vie det største udbytte. Haven var derimod hans hustrus domæne. Hun forstod at pøde og opelske god træfugt og havde megen glæde deraf.

På pension

I slutningen af 1838 tilstødte der Isidoro et uheld. Han var beskæftiget med at afveje humle og kom derved til at stikke sig på bismærkrogen i den højre hånds ene finger. Han agtede ikke derpå og anså sagen for en ren bagatel. Men efter nogle dages forløb svulmede hele armen op. Da lægen kom, erklærede han det for en alvorlig blodforgiftning. Der blev skåret i hånden, og det endte med, at han efter et langt sygeleje mistede brugen af hånden, så han fra 1839 måtte fratænde sin plads som kammertjener, da han ikke mere kunne varte op. Kammerherren tilstod ham fuld pension efter 30 års tjeneste og lod ham beholde alle emolumenter.

I august 1808 mistede han sin stilling som husar ved et stærkt benbrud og blev derved tilbage i landet. Omtrent 30 år efter mistede han sin plads ved at stikke sig med en bismærkrog. Isidoro vandt den anerkendelse, at fik Landhusholdningsselskabets 5. sølvbæger, se Fyns Stifts Avis nr. 44 for 1840¹⁾ og hr. Wismars digt²⁾ dateret Langesø den 22. marts 1840. Tidens ejendommelighed var den dybe kløft mellem over- og underklassen.

Nu var altså Isidore frigjort fra sin virksomhed på herresædet. Han kunne nu ret tilfredsstillende sin rejselyst, om jeg ikke hellere skulle kalde det vandrelust, thi han gik næsten altid i en egen gangart, halv gåen og halv løben. Han plejede at sige, at han på den måde havde tilbagelagt 2000 danske mil til fods.

Den spanske husar var blevet forvandlet til fodgænger, da han ikke mere kunne ride. Han rejste ofte til København. Han kunne altid få audiens hos Kristian den 8. gennem kammerherre Bülow.

Han syntes at være hans velynder som senere hos Frederik den 7. Han gik aldrig tomhændet fra disse besøg. Måske var det derfor, han holdt så meget af at gentage dem.

Men udbyttet af disse kongelige besøg gavnede ham ikke stort. Han forsynede sig med noget tøj til hjemmet, noget te, sukker og chokolade til huset, men resten af tingene forsvandt altid på en for ham ubegribelig måde.

De sidste år

Isidoro var efterhånden blevet nationaliseret her i landet, skønt han stadig bevarede sydlændernes præg. Heftig var hans stemning og tillige vekslende, hvad der mer og mer kom til syne i de sidste afsnit af hans liv, da han fik tiden til sin egen rådighed.

Han oplevede at se sønnen blive teologisk kandidat og senere kateket i Maribo, skønt det ikke ganske tilfredsstillede ham, da han havde drømt om at se ham som sognepræst, hvad han dog ikke skulle opleve.

Alle fem sanser beholdt han til sin død. Hår og skæg var endnu til stede i hele sin fylde, skønt det næsten var hvidt. Da man bar ham til graven, havde han endnu alle sine tænder på een eneste nær.

På en af sine rejser til København kom han på dampskibet over Storebælt i samtale med nogle herrer, der havde lagt mærke til hans karakteristiske ansigt. Snart fik Isidoro på deres spørgsmål munden på gled og fortalte om sine oplevelser og forunderlige omvekslinger.

Snart havde der samlet sig en talrig tilskuerkreds, der med den største interesse lyttede til hans meddelelser. Det var vistnok den eneste gang i livet, at Isidoro kom til at være folketaler. Jeg har hørt dette af en mand, som tilfældigt var med, og han fremhævede, at han gjorde meget opsigt med sin tale.

Den tid var længst forbi, da Isidoro var med til at spise de grå snegle, der af spanierne blev stegt i skallerne og fortæret med salt og peber.

Alderdommen med den skrøbeligheder var kommen; thi tiden er en stedse rindende strøm, der i nord som i syd fører ud til det store hav.

Hans sidste dage blev tunge og svære. Dog kom der endnu ligesom et lysglimt over hjemmet, da en datterdatter, Marie Oberbech, kom i huset. Hun voksede sig ind i den gamle mands hjerte. Hun blev lige som så mange af hans egne børn, sendt i Kerteminde skole. Hans omsorg og kærlighed for dette barn var rørende. Hun var også som en solstråle i huset, og det kunne i sandhed behøves

Isidoros hustru havde modtaget i arv fra sin fader en ulykkelig øjensygdom, som fra hun var 60 år udviklede sig mere og mere, så hun ikke kunne sysle i huset og haven. Et forsøg med en operation, af en læge, der ikke var specialist i øjensygdomme, mislykkedes ganske og endte med fuldstændig blindhed.

Den samme ulykke ramte flere af børnene. Den grå stær med betændelse har i hele slægten udviklet sig ved 60 års alderen gennem mange generationer.

Under disse forhold kom den lille pige til stor nytte. Hun var hurtigt og villig til at besørge meget af det, som skulle besørges, og hun blev næsten uerstattelig for de to gamle mennesker.

Isidoro havde ofte om sommeren haft et sygdomsanfald, som næsten regelmæssigt vendte tilbage. Det ytrede sig med stor uro og søvnløshed. Hans utilbøjelighed til at bruge læge eller indtage nogen som helst medicin bidrog måske også til at forværre ondet.

Han endte da med at blive sindssyg. Sygdommen kom til udbrud i form af raseri, så han måtte bevogtes. Ligesom den sindssyge ofte kan have sine åndsevner som hukommelse til rådighed, således også her.

Han blev under disse forhold ofte drillet af sine vogtere. Engang under en sådan strid truede Isidoro med at ville gå til kongen og indhente han tilladelse til, at striden måtte afgøres efter hans nations skik ved kniven, da han som gammel ikke kunne brydes eller udkæmpe striden på næverne.

Denne ytring bevirkede, at han blev erklæret farlig for den offentlige sikkerhed, ført til Kerteminde og der indsat i arresten. Snart kom han imidlertid atter ud. Han var da blevet roligere, og han blev påny ført til hjemmet, hvor hans hustru sad med sine formørkede og tilslørede øjne. Hans raseri blev afløst af det mørkeste tungsind, men han var aldeles ikke farlig for sine omgivelser.

Under disse forhold formanede jeg hans ældste datter, der var ugift og havde fået tjeneste på forskellige herregårde på Fyn, til at tage hjem og pleje de gamle forældre.

Denne tilstand varede i omtrent 4 år. Isidoro var i den tid i høj grad et billede på en melankoliker og ville ikke nyde andet end smørrebrød og vand, men sad hensunken i tungsindig smerte.

En kunstmaler, som var på besøg i Hverringe, så ham tilfældig og talte nogle ord med ham, samt stillede den anmodning, at han måtte male ham, men forslaget blev afvist med største bestemthed.

Da hans herre døde, sneg han sig ud på vejen og så efter ligvognen, og hvem kan vide, hvilke tanker der rørte sig i ham. Den nye kammerherre Juel, som nu var kommet i besiddelse af godset, besøgte ham engang og spurgte ham da om grunden til hans dybe melankoli. Om det var, fordi han havde forladt moderkirken og var blevet protestant? Isidoro svarede ham hertil: "Ja, det skulle jeg ikke have gjort."

Vi haster mod enden af et liv, som begyndte i Spanien og endte i Danmark. Et liv, som på underlig måde blev omtumlet, men tilsidst kom til hvile og ro. Der kom et havblik i hans liv, og udgangen blev stille og rolig. I foråret 1859 fik han lungebetændelse, som gjorde ende på hans liv med dets sorg og smerte.

En morgen vågnede han efter en urolig nat og var nu aldeles klar. På spørgsmålet om, hvorledes han havde det, udbrød han: "Jo, nu har jeg det godt, men det har været fire lange og tunge år, de sidste af mit liv."

Hans ældste datter, som var en født sygeplejerske, bar omsorg for ham, hjalp og trøstede ham på enhver måde. Omsider kom opløsnings og skilsmisssens stund.

Han blev kaldt bort den 23. juni 1859 og blev begravet på Viby kirkegård. Den søn, hvem han havde elsket så meget og bragt så mangt et offer, kom ikke til stede for at sige ham det sidste farvel. Han var dengang kateket i Maribo, og det traf sig således, at der var bispevisitats i de dage.

Isidoro var kommen til hvile i graven, og sognepræsten i Viby talte ham de sidste ord over ham. Hans grav på kirkegården findes ikke mere. Ved omlægning af kirkegården blev graven jævnet med jorden.

Hans hustru overlevede ham i mange år. Hun døde i Bogense, hvor hun var i huset hos sin ældste søn i sommeren 1872. Hun blev begravet på kirkegården i nærheden af det sted, hvor hendes mand i sin tid blev taget til fange. Hun opnåede en alder af 82 år; men hun sad i mørke, medens dog lyset fra det høje lyste for hende til trøst og glæde.

I Isidoros liv var bestandig bølgegang, rig på omvekslinger. Han var bestemt til at grunde en ny slægt med et fremmed navn og en udenlandsk klang. Hans efterkommere er allerede mange, børn, børnebørn, børnebørnsbørn. De fleste er håndværkere, navnlig repræsenterer flere af dem smedehåndværket. Kun een af sønnerne kom til at gå den studerende vej, hvad der på den tid ikke var så let, som det er bleven i vore dage.

At dette mål, som var min faders livsopgave, blev nået skyldes for størstedelen C.P. Paludan-Møller, i hvis hus jeg kom, og hvor jeg blev betragtet som en søn. Det var i hans hus, hvor så mange af tidens bedste mænd kom, at drengen voksede op og udviklede sig.

Paludan-Møller disputerede for den filosofiske doktorgrad den 17. juni 1840 og boede i den anledning i længere tid i København. Han pålagde mig ved afskeden - jeg gik dengang i øveste klasse - at varetage husets interesse og være hans kone til tjeneste. Jeg opfyldte måske kun dårlig nok dette pålæg.

Historikeren var som bekendt en broder til Frederik Paludan-Møller, eller som han ofte kladtes, onkel Frits. Jeg kan erindre, at et omrejsende skuespilselskab engang i Odense spillede "Kærlighed ved hoffet". Paludan-Møller gik hen for at se broderen stykke, men kom hjem, før forestillingen var forbi, på grund af dets tarvelig spil.

Paludan-Møller hørte til en begavet slægt. Medlemmerne af familien havde et digterisk eller pædagogisk talent, og det altid med filosofisk-historisk underlag.

I sin undervisning holdt han altid streng disciplin og krævede den største opmærksomhed. Han kunne ofte afbryde talen og spørge til venstre og højre: "Hvad taler vi om?". Hans historiske undervisning var vist interessant og over al måde fængslende. At høre ham fortælle om den franske revolution i historie var en hel sanselig nydelse. Vi stillede efter nogen tids mellemrum ofte anmodning til ham i så henseende, hvad han efter nogle indvendinger altid imødekom.

Paludan-Møller og Kalkar var de mænd, som mest højnede undervisningen og holdt disciplin, medens denne under andre lærere kunne være slap nok. Jeg erindrer en fortælling om en student fra Odense Skole, der var oppe i historie til artium under Engelstoft, at professoren sagde: "De er fuldstændig uvidende i historie, men det er sandelig ikke Deres lærers skyld. Af hensyn til ham vil jeg give Dem lidt, skønt De fortjente nul."

Paludan-Møller kom senere til Nykøbing på Falster som rektor og endte som professor ved universitetet. Han var gift med Henriette Erichsen-Rosenstand Godske, hvem jeg som dreng omfattede med virkelig hengivenhed. Hun døde i januar 1877, medens hendes mand døde ved midsommer 1882.

Blandt de disciple, som i trediverne søgte Odense Skole, skal jeg nævne Ludvig Helweg, der som præst og kirkehistoriker kom til at indtage en fremskudt stilling.

Den senere professor Harald Rasmussen hørte også til skolens bedste disciple, ligesom Nikolaj Blædel, der ved sin virksomhed som præst ved Garnisonskirken og ved at knæsette den Indre Mission i København, har sat sig et varigt minde.

Det religiøse liv var ellers ikke meget udviklet. Jeg husker engang en prædiken i St. Hans Kirke af Frits Helweg, en broder til kirkehistorikeren og for tiden stiftsprovst på Lolland. Det var en prædiken med evangelisk klang og af den rette troende lødighed. Den hele forsamling i den tætfuldte kirke rejste sig på en gang ved talens slutning.

Af de mange minder, der kommer frem, skal jeg kun dvæle ved Kristian den 8.s besøg i Odense, da han var bleven konge. Det var i en af sommermånederne i 1840. Kongen stod på slottets trappe og modtog mange ovationer. Jeg stod så nær, at jeg kunne høre kongens tale, der var skøn og gribende, fordi han selv var greben.

Dog vil jeg ikke længere fordybe mig i disse minder fra fortiden. Jeg har dvælet ved Paludan-Møllers hjem, fordi han var min faders velgører, og jeg personlig skylder ham stor taknemmelighed. Derved kom jeg ind i skolelivet, som det dengang var, og til at omtale de disciple, som ofte kom i Paludan-Møllers hjem lørdag aften.

Jeg har ikke villet, at min faders minde skulle glemmes. Han var i sin ringe stilling dog en mærkelig mand. Han havde set meget og gennemgået meget. Derfor har jeg givet denne livsskildring, så godt jeg formåede. Jeg var jo dog den eneste, der kunne gøre det.

Bliver den end ikke på grund af sin ufuldkommenhed bekendt for offentligheden, så vil denne saga dog kunne opbevares i min slægt for muligvis engang senere at blive udgivet. Jeg har ihvertfald lagt stoffet til rette og gjort det så objektivet, som det har været muligt. Jeg har derfor i næsten hele fremstillingen omtalt ham i tredje person, som om det var en fremmed og ikke min egen fader.

Jeg vil blot minde om, hvorledes han den 9. august 1808 med knækket ben blev kørt på en bondevogn med halm som leje fra Åsum til Avnslev og defra til Kerteminde uden at være forbunden.

Eller om de sidste fire år, da han sad og rugede med tungsindets mørke tanker uden at kunne finde fred, et melakoliens billede, der aldrig skulle komme tilbage til det land, han længtes efter.

Han fik dog nåde til med klar bevidsthed at gå ind i evigheden og i sin sidste stund at kunne svare på opråbet med det ene ord: Ja. Han har også mødt kærlighed og velvilje her i landet, da Danmark blev hans fædreland, skønt han altid længtes efter det solrige Spanien.

Fra Danmarks præstehistorie i årene 1869-1884
Af Sofus Elvius
Kjøbenhavn 1885-1887

(Isidoro Panduro) var en Spanier, som kom her til Landet som Husar med General Romanas Hjelpekorps. Han blev ved de spanske Troppers Besættelse af Nyborg (som Udskibningssted) tage til fange af en dansk Officer, idet han ved Aasum havde faaet sit ene Ben brækket ved et Slag af en Hest; han førtes til Apotheket i Kjørteminde, og medens han laa deer, var Spanierne paa engelske Skibe vendt tilbage til Hjemlandet.

Han stod saaledes efter sin Helbredelse i et fremmed Land blottet for alt, uden noget Kjendskab til Sprog eller Folk; uden Midler til at vende hjem til det Land, som han senere i hele sit liv længtes efter; da blev han efter en Henvendelse støttet af Kammerherre Rud. Juul på Hverringe og paa Grund af sit ejendommelige sydlandske Præg, sin adrethed og Dygtighed i Ridning af ham antaget som Kammertjener.

Senere giftede han sig med en fynsk Gaardmandsdatter fra Allinge og døde St. Hansdag 1859. Han var af et heftigt og livligt Temperament, i Besiddelse af stor Energi og i sine yngre Aar begvet med gode Evner, skjøndt han aldrig havde lært at læse eller skrive.

Da en af hans Sønner røbede gode Anlæg, blev han støttet til at faa denne ind i Odense Latinskole og levede og aandede kun for den tanke at se ham som Præst inden sin Død, hvad han ogsaa oplevede, skjøndt næppe med klar Bevidsthed, da han i de sidste 4 Aar af sit Liv var tungsindig.

Hverringe

Den smukke barokbygning blev opført omkring 1790 for Hans Rudolph Juel til afløsning af en renæssancebygning, som ifølge Pontoppidans atlas var et dobbelthus i lighed med Egeskov. Hverringe fremtræder som et trefløjet anlæg i én etage over høje kældre og står hvidpudset med mansardtag i sort, glaseret tegl. Midterfløjen er lidt højere end de to sidefløje. På hovedfløjen findes nu en nyere trekantgavl i stedet for den oprindelige halvrunde gavl over gårdens midtersalit. Gården blev gennemgribende restaureret i slutningen af 1800-tallet.

Kilde: TRAP, DANMARK, Odense amt, side 301

- EFTERSKRIFT -

Om "Optegnelser om spaniernes ophold i Danmark 1808" af pastor Rudolph Panduro, Magleby

Historien om Isidore Panduro kom mig i hænde ved Lise Krg, født Panduro, der bad mig lave et par fotokopier. Det lod sig imidlertid ikke gøre, da der var tale om en mskinskrevet karbonkopi, der tilmed var meget utydelig.

Der var faktisk kun ét at gøre, nemlig at lave en ny renskrift, der så kunne kopieres. Det var dog ikke helt så lige til. Nu opstod der ganske andre problemer. Bl.a. blev det hurtigt klart, at den lopi, jeg sad med, var blevet renskrevet ret ukritisk. F.eks. skiftede stavemåden på de spanske regimenter hele tiden gennem teksten.

I et begrænset omfang lykkedes det af få de fleste navne verificeret, men der var ikke på det tidspunkt tale om nogen systematisk gennemgang af teksten. en del navne blev med hensyn til stavemåde rent gætværk. Den ny renskrift var derfor stadig behæftet med en del fejl. Dertil kom yderligere fejl, som jeg fik lavet som stove/slåfejl.

Sagen blev herefter henlagt i en årrække, men da faldt jeg over 'Spaniolerne' af Svend Orhammer Andersen (Thaning og Appel, 1973). Det blev nu muligt at få verificeret stort set hele det historiske afsnit.

Med hensyn til navnestoffet har jeg valt at bruge nutidig stavemåde. Også her var et enkelt problem: Stedet, hvor Isidoro brækkede benet, læste jeg i den forelagte kopi som Assens. Det viste sig at være Aasum, og så var der straks større sammenhæng i historien.

Sidst men ikke mindst har Lise Krag og Tine Jørgensen bekræftet og berigtiget oplysningerne omkring slægten Panduro.

Nærværende udgave er en ny renskrift med en enkelt tilføjelse: Digtet om Isidoro Panduro er medtaget.

Desuden er tilføjet et billede af forfatteren, Rudolph Panduro, på titelbladet.

Sønderborg, august 2005

Sten Boye Poulsen

1)

Fra: Fyens Stifts Kongelige ene privilegerede Adresse og politiske Avis samt Avertissementstidende.

no. 44, Torsdagen 5. marts 1840

Odense. Af Aarsberetningen om det Kongelige Landhuusholdningsselskabs forhandlinger fra August 1839 til August 1839 tillader Man sig at meddele følgende, meest med hensyn til Fyens Stift:

Isidoro Panduro, Spanier af Fødsel, er af sin Huusbond, Kammerherre Juul til Hverringe, overladt et stykke Jord på 5 til Skpr. Land, hvorpaa han i endeel Aar meest har dyrket Humle og Kummen, dog ogsaa Sennop og fine Kartofler. Hans derpaa anvendte ualmindelige Fliid er belønnet med fine Afgrøder, ved hvis Salg han har havt en Indtægt af over 110 Rbd. aarlig, ifølge Pastor Rützous Gartner H. Jacobsens og E. Rasmussens Attester. Ham tilkendtes det 5te Sølvbæger.

Der kom engang til Fyens land,
(det var i ufreds tider)
fra syden hertil kom den mand,
som Danmark godt nu lider.

“Hvor kom du fra, kom du som ven?”
Det spørgsmål du besvarer:
“Jeg kom som ven fra Spanien
med Frankrigs store skarer.”

“Da jeg nu kom hertil som ven,
og hjemme intet arver,
jeg tænkte: o, drag ei derhen,
hvor blodet jorden farver.”

“Thi krig er ei mit øjemed,
skjønndt kriger er jeg vorden;
jeg lever allerhelst i fred
og gjerne dyrker jorden.”

Således tænkte, taledede
den mand, vi her nu nævne;
han selv sig anbefalede,
og derfor vi ham stævne!

Hindsholmen først du monne see,
den venlig dig modtager;
den herremand på Hverringe
du snild til dig hendrager.

Opmærksomhed han viser dig,
den hædersmand i Norden;
han gjerne drager dem til sig,
som flittigt dyrke jorden.

Din arme man der monne see,
(og pligten du opfyldte).
Den herremand på Hverringe
du dette ene skyldte.

Hvori består vel mandens værd,
og hvorfor man ham agter,
er det fordi at han er lærd
og efter titel tragter?

Er det fordi at han har guld
og efter meer end smægter?
(Thi rigdom man jo er så huld,
og ingen den fornægter).

Er det for han har ordensbånd,
og efter meer end tragter?
O, nei! tag spaden i din hånd,
da man dig mere agter.

Du levede så vel tilfreds
udi din lave hytte;
i kjerlig og i huuslig kreds
med ingen vil du bytte.

Du altid handlede så ret,
derfor du kjer os være;
du dyrked' liden jordeplet
og det med held og ære.

Du altid handlede ret,
derfor du kjær os være
og derfor sølvbægeret
indvies til din ære!